

Pušenje na području grada Zagreba

LJILJANA NEVEČEREL,¹ SANJA ANTOLIĆ¹, BRANKA ZORC¹ i VLADIMIR TAKŠIĆ²

¹ Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

² Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Potaknuti činjenicom da se broj pušača u Hrvatskoj ne smanjuje, a zakoni o nepušenju na javnim mjestima praktički ne poštuju, željeli smo »snimiti« situaciju o pušenju i objaviti je farmaceutskoj javnosti te među farmaceutima, kao važnim djelatnicima u zdravstvenoj skrbi, potražiti saveznike u borbi za čistiji zrak.

Anketa o pušenju provedena je na području grada Zagreba u siječnju 2001. godine. Anketa je obuhvaćala ukupno 1034 ispitanika oba spola, dobne skupine od 12 do 88 godina, svih kategorija školske spreme. Među ispitanicima bilo je 405 nepušača (39,2%), 154 bivših pušača (14,9%) i 475 (45,9%) pušača. Anketa se sastojala od 42 pitanja. Prvih dvanaest pitanja bila su zajednička za sve ispitanike, 4 pitanja bila su isključivo za nepušače, 10 za bivše pušače te 16 samo za pušače. Shematski prikaz ankete dan je na Slici 1.

Rezultati ankete obrađeni su statistički i prikazani grafički. Među nepušačima bilo je 61% žena i 39% muškaraca, u skupini bivših pušača 47% žena i 33% muškaraca, a u skupini pušača, 49% žena i 51% muškaraca. Nepušači uglavnom potječu iz nepušačke obitelji (37%), dok su bivši pušači i pušači većinom odrasli u okruženju u kojem je barem jedan od roditelja pušio. Samo 20% pušača potječe od roditelja nepušača. Među učenicima i studentima najviše je nepušača, među ispitanicima sa srednjom stručnom spremom najviše je pušača, a među ispitanicima sa visokom stručnom prevladavaju bivši pušači. Pasivnom pušenju u porodičnom okruženju svakodnevno je izloženo 47% pušača, a na javnim mjestima čak 71%. Nepušači i bivši pušači većinom nisu izloženi pasivnom pušenju u porodičnom okruženju (46% nepušača, 51% bivših pušača), ali su na javnim mjestima u gotovo 90% slučajeva svakodnevno ili rijetko izloženi. Više od polovine ispitanika među nepušačima (56%) i bivšim pušačima (53%) smatra da se u javnosti nedovoljno govori o štetnosti pušenja i da se ne poduzima dovoljno na suzbijanju pušenja (63% nepušača, 60% bivših pušača). S druge strane, manje pušača (28%) smatra da se u javnosti nedovoljno govori o štetnosti pušenja, a skoro 20% smatra da se govori i previše. Međutim, sve tri skupine ispitanika (93% nepušača, 91% bivših pušača i 79% pušača) slažu se da se zakonski propisi o (ne)pušenju na javnim mjestima nedosljedno provode u Hrvatskoj, a dosljedno u zapadnoeuropskim državama. Takav odgovor dobar je pokazatelj neučinkovitosti provođenja zakona o (ne)pušenju na javnim mjestima. Očito, nije dovoljno zakon donijeti, nego je potrebno i osigurati njegovo sustavno provođenje.

Na zadnje zajedničko pitanje dobiven je pomalo iznenađujuće sličan odgovor od sve tri skupine ispitanika: 52% nepušača, 55% bivših pušača i 46% pušača smatra pušenje ozbiljnim problemom. Samo su se rijetki pušači (8%) izjasnili da pušenje nije problem.

Većina nepušača (51% žena, 57% muškaraca) ne puši zbog svijesti o štetnosti. Ostali razlozi za nepušenje su kućni odgoj ili drugi razlozi, a samo u malom postotku, loša iskustva u bližoj okolini. Skoro polovina nepušača (48%) osjeća se na javnim mjestima ugroženim od pušača, a 11% i u svom stanu. Za svoje pravo na čišći zrak, bore se uglavnom samo verbalno (60%), a 25% ne poduzima ništa. Međutim, neki su svojim pozitivnim stavom i primjerom uspjeli »obratiti« barem jednog pušača (28%). Ostatak od 72% bio je u tom pogledu potpuno bezuspešan.

Kritična dob za početak pušenja su tinejdžerske godine. Skoro polovina pušača i bivših pušača počela je pušiti u dobi od 16. do 19. godine. Čak 30% žena počelo je pušiti iza 20. godine, a 33% muškaraca prije 15. Danas se te granice spuštaju sve niže, a broj mladih koji puše i dalje je u laganom, ali zabrinjavajućem porastu. Zakonska odredba o neprodaji duhanskih proizvoda osobama mlađim od 18 godina, nažalost i nije neka prepreka pri kupovanju cigareta.

Kao najčešći razlog za početak pušenja navodi se znatizelja, želja za ukaplanjem u društvo i osjećaj »odraslosti«. Većina ispitanika ne doživljava prvu cigaretu kao ugodno iskustvo. Čak 96% pušača puši cigarete, a samo 4% miješano (cigarete, cigare i/ili lulu). Većina pušača puši između 11 i 20 cigareta dnevno (45% žena i 39% muškaraca). Međutim, 31% žena i samo 13% muškaraca puši manje (2–10 cigareta dnevno). Upravo je obrnuto s većim brojem cigareta (21–40 dnevno). Tu su u većini muškarci (34% muškaraca, 17% žena). Većina ispitanika (44%) na cigarete potroši između 100 i 300 kuna mjesečno. Troškovi za cigarete utječu značajno ili vrlo značajno na budžet gotovo 70% ispitanika. Velika većina pušača (77%) ne osjeća se ugroženim od nepušača.

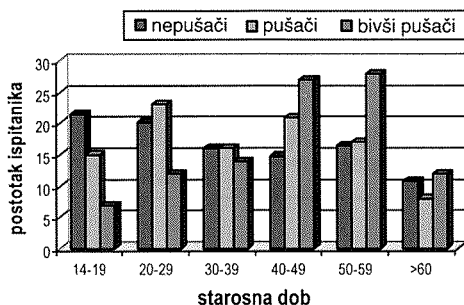
U bivših pušača navike pušenja bile su gotovo iste kao i u aktivnih pušača. Većina ispitanika pušila je cigarete, a muškarci su pušili veći broj cigareta dnevno. Pušački staž trajao je u 32% žena i 36% muškaraca 10 do 20 godina, a 26% žena i 35% muškaraca pušilo je dulje od 20 godina. Razlozi zbog kojih se prestalo pušiti bili su uglavnom kombinacija svijesti o štetnosti, te zdravstvenih i novčanih problema. Žene češće prestaju pušiti zbog svijesti o štetnosti (33%), a muškarci zbog zdravstvenih problema (31%). Trajne lakše zdravstvene probleme kao posljedicu pušenja ima 23% bivših pušača, a teže posljedice 6%. Za prestanak pušenja trebalo je barem nekoliko pokušaja kod 49% žena i 57% muškaraca. Čak 88% pušača prestalo je pušiti snagom vlastite volje, a samo malo njih uz pomoć članova obitelji ili uz stručnu pomoć.

Dosta su porazni podaci o upućenosti ispitanika o farmaceutskim proizvodima kao pomoć pri odvikavanju od pušenja. Većina ispitanika je samo površno čula za te proizvode, 86% nije nikad probalo niti jedan od njih, 12% pušača je isprobalo barem jedan, 2% probalo je više proizvoda, a 11% odviklo se pušenja uz pomoć farmaceutskih proizvoda. Čak 60% pušača ne zna kome i gdje se može obratiti za pomoć ako odluči »objaviti rat« pušenju.

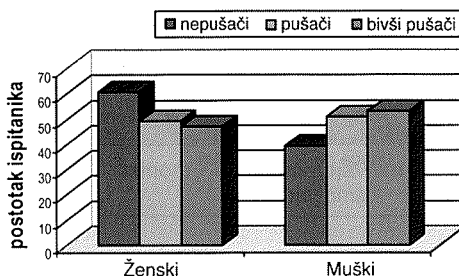
Podaci dobiveni anketom ukazuju da treba više poraditi na stvaranju nepušačke društvene klime i na provođenju zakona o (ne)pušenju. Pušenje nije društveno prihvaćeno ponašanje jer narušava ljepotu, otime novac, stvara ovisnost, uništava zdravlje i ubija. Što prije prihvatimo takav način razmišljanja, svjetski trend nepušanja zavladat će i u našoj sredini.

Rezultati ankete (izvadak)

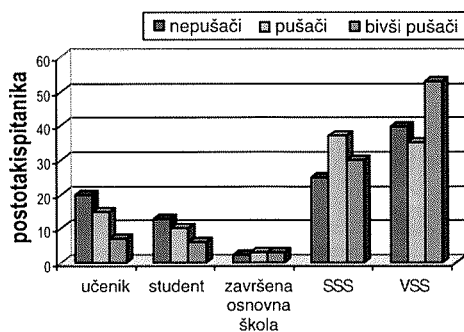
1. Starosna dob:

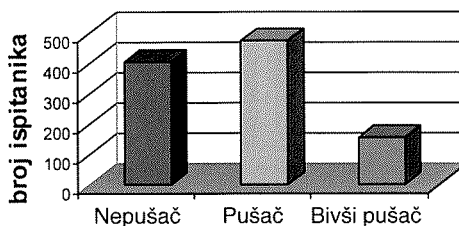
2. Spol:

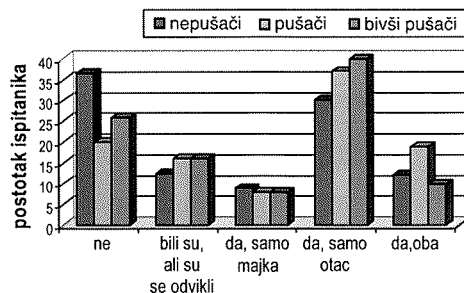
3. Zanimanje/školska sprema:

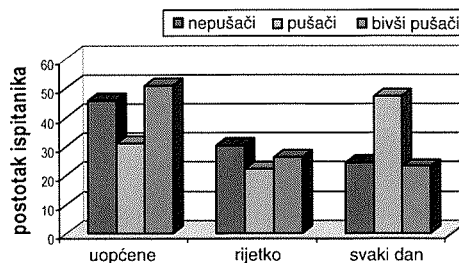
4. Vi ste:

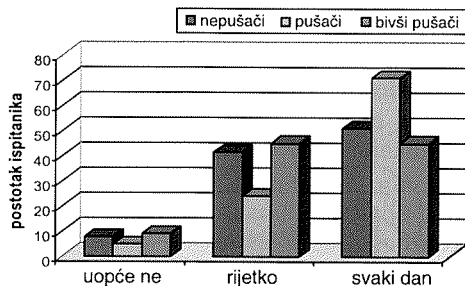
5. Jesu li vaši roditelji (bili) pušači?

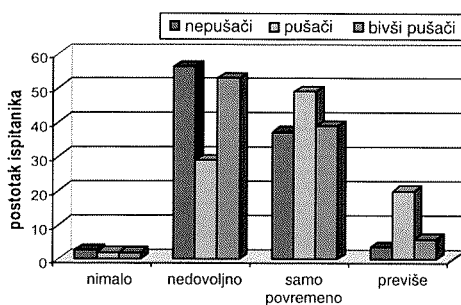
6. Koliko ste u porodičnom okruženju izloženi pasivnom pušenju?

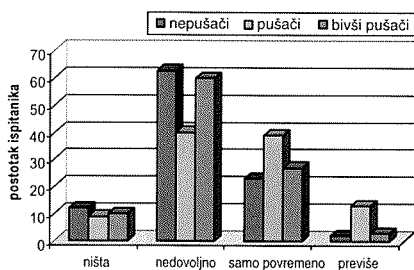
7. Koliko ste u javnom okruženju izloženi pasivnom pušenju?

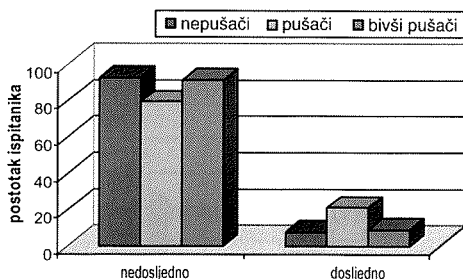
8. Prema Vašem mišljenju u javnosti se govori o štetnosti pušenja:

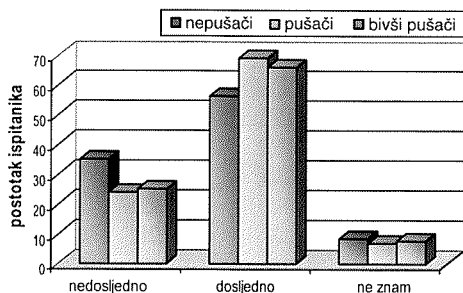
9. Prema Vašem mišljenju u javnosti se poduzima na suzbijanju pušenja:

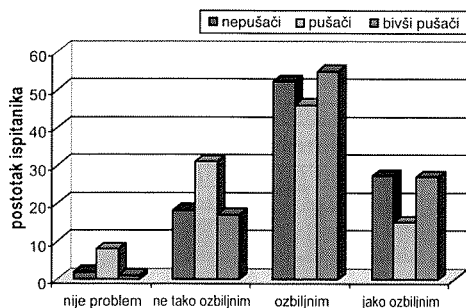
10. Kako se prema Vašem mišljenju primjenjuju zakonski propisi o (ne)pušenju na javnim mjestima u Hrvatskoj?

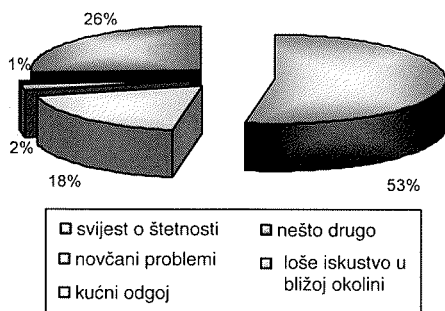
11. Kako se prema Vašem mišljenju primjenjuju zakonski propisi o (ne)pušenju na javnim mjestima u zapadnoj Europi?

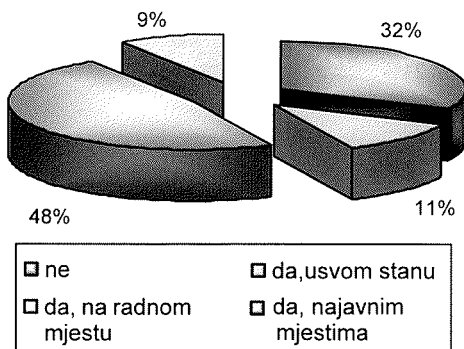
12. U kojoj mjeri pušenje smatrate problemom?

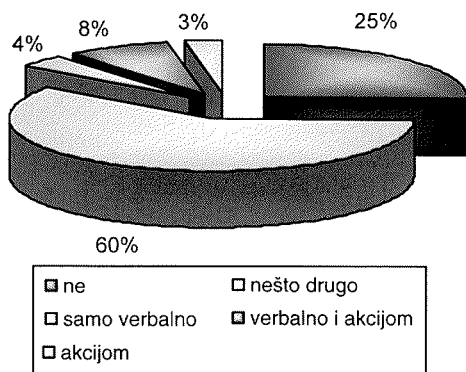
13. Razlozi zbog kojih ne pušite:

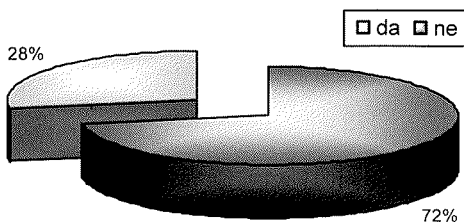
14. Osjećate li se ugroženim od pušača?

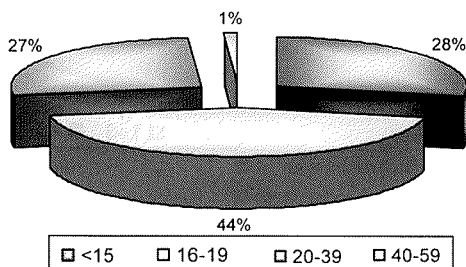
15. Jeste li se na bilo koji način borili ili se borite za svoje pravo na »čistiji zrak«?

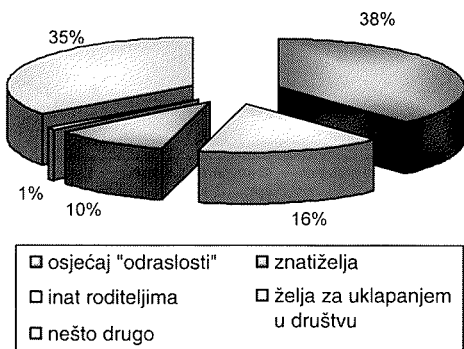
16. Jeste li svojim pozitivnim stavom i primjerom »obratili« barem jednog pušača?

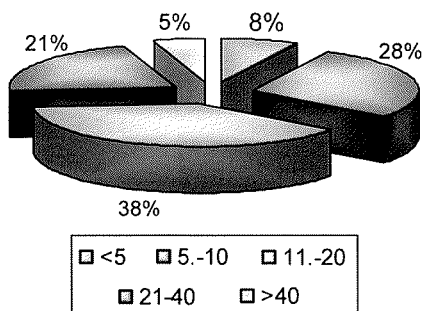
17. S koliko godina ste počeli pušiti?

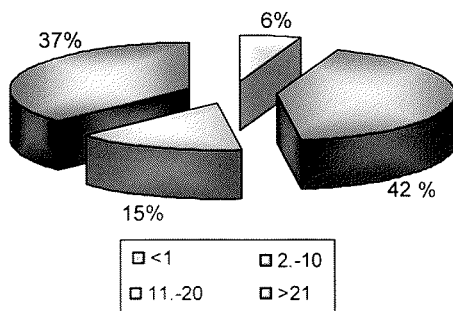
18. Razlog za prvu cigaretu:

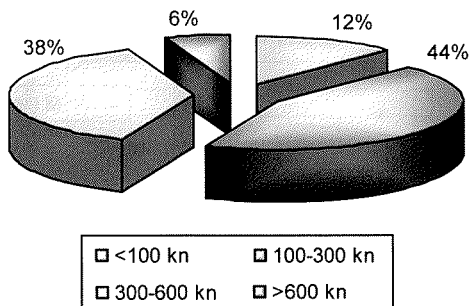
21. Koliko cigareta pušite dnevno?

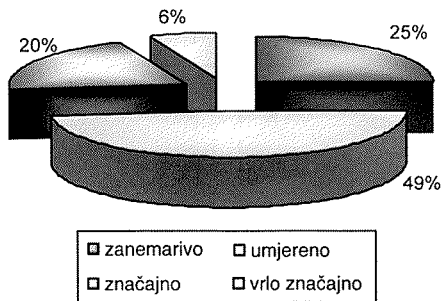
22. Koliko godina pušite?

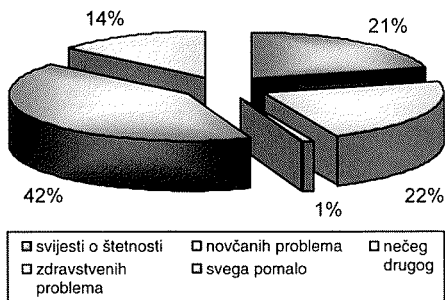
23. Koliko kuna mjesečno trošite na pušenje?

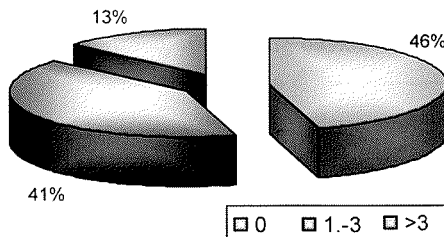
24. Koliko troškovi pušenja utječu na Vaš budžet?

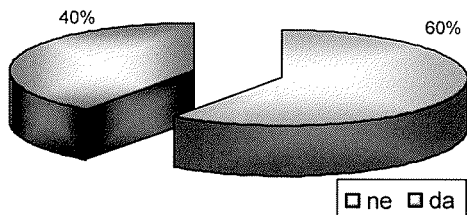
26. Ako prestanete pušiti bit će to zbog:

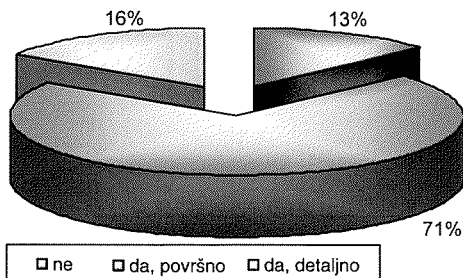
27. Koliko puta ste pokušavali prestati pušiti?

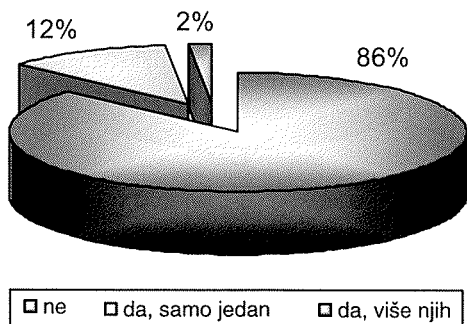
28. Zna li kome i gdje se obratiti za pomoć ako odlučite »objaviti rat« pušenju?

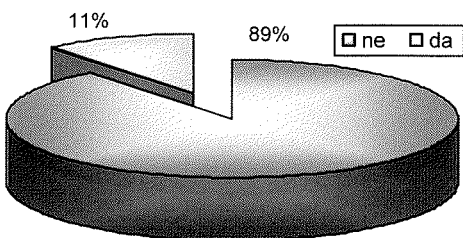
29. Jeste li čuli o farmaceutskim proizvodima – pomoć pri odvikavanju?

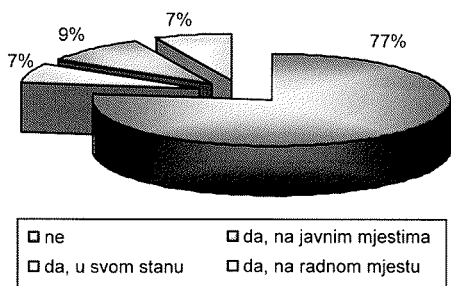
30. Jeste li isprobali neke od farmaceutskih proizvoda za odvikavanje od pušenja?

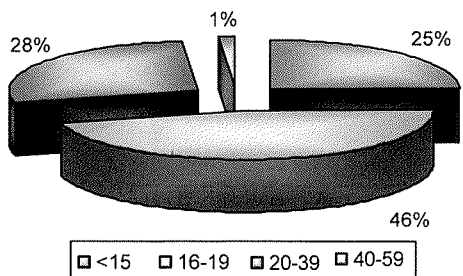
31. Poznate li osobu koja se uz pomoć farmaceutskih proizvoda odviknula od pušenja?

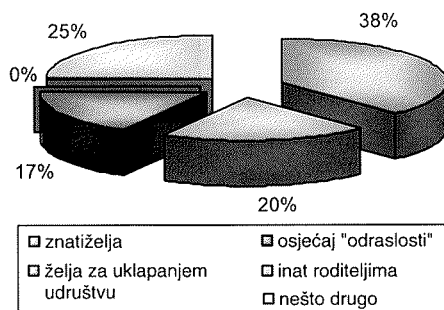
32. Osjećate li se ugroženim od nepušača?

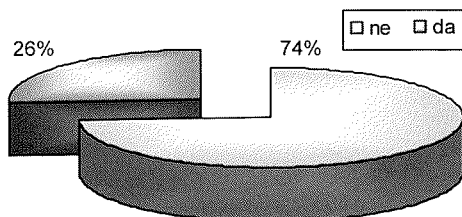
33. S koliko ste godina počeli pušiti?

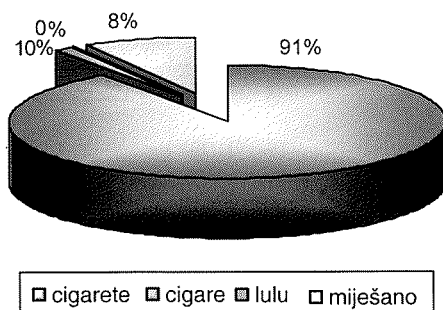
34. Razlog za prvu cigaretu?

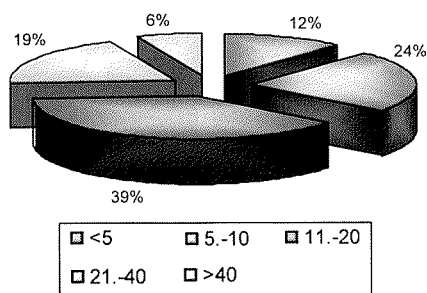
35. Je li Vam se svidjela prva cigareta?

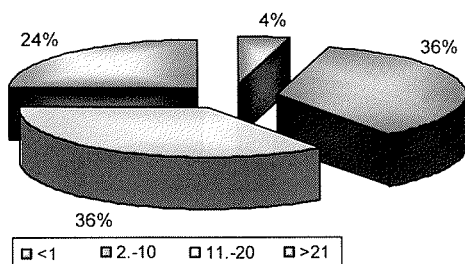
36. Pušili ste:

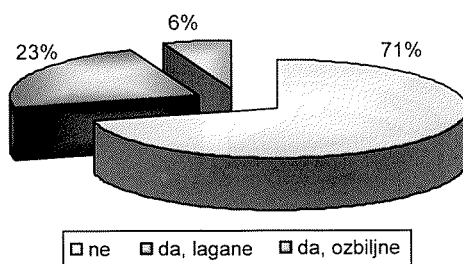
37. Koliko ste cigareta pušili dnevno?

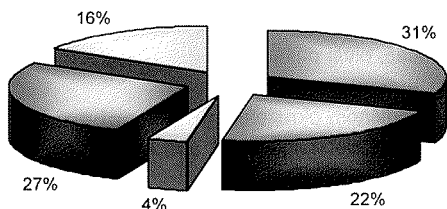
38. Koliko ste godina pušili?

39. Je li vam pušenje ostavilo trajne zdravstvene probleme?

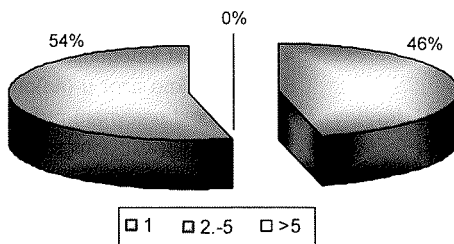

40. Razlozi prestanka pušenja:

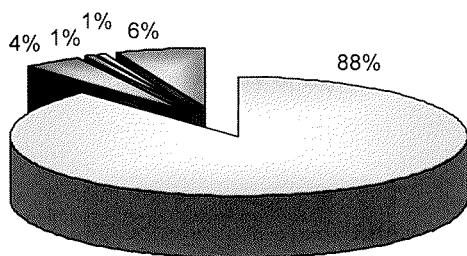
☐ svijest o štetnosti	☐ nešto drugo
☐ zdravstveni problemi	☐ novčani problemi
☐ sve pomalo	

41. Nakon koliko pokušaja ste prestali pušiti?

☐ 1	☐ 2-5	☐ >5

42. Prestali ste pušiti:

☐ snagom vlastite volje	☐ uz stručnu pomoć
☐ uz pomoć članova porodice	☐ uz pomoć farmaceutskih proizvoda
☐ nešto drugo	

Zajednička pitanja za sve ispitanike

1. Starosna dob
2. Spol
3. Zanimanje/školska sprema
4. Pripadnost kategoriji: nepušač, pušač, bivši pušač
5. Roditelji kao uzor u (ne)pušenju
6. Izloženost pasivnom pušenju u porodičnom okruženju
7. Izloženost pasivnom pušenju u javnom okruženju
8. Javnost – upoznavanje sa štetnosti pušenja
9. Akcije o suzbijanju pušenja
10. Primjena zakonskih propisa o (ne)pušenju u Hrvatskoj
11. Primjena zakonskih propisa o (ne)pušenju u zapadnoj Europi
12. Pušenje kao problem

Dodatna pitanja za nepušače

13. Razlozi nepušenja
14. Ugroženost od pušača
15. Borba za »čišći« zrak
16. Uspjeh u »obraćanju« pušača

Dodatna pitanja za pušače

17. Početak pušenja – kada?
18. Početak pušenja – razlog
19. Dojam prve cigarete
20. Vrsta duhanskog proizvoda
21. Broj cigareta dnevno
22. Pušački staž
23. Troškovi pušenja
24. Utjecaj na budžet
25. Pušenje u trudnoći
26. Razlozi za potencijalni prestanak pušenja
27. Broj pokušaja prestanka pušenja
28. Pomoć u borbi protiv pušenja
29. Farmaceutski proizvodi za odvikavanje – informiranost
30. Farmaceutski proizvodi za odvikavanje – upotreba
31. Farmaceutski proizvodi za odvikavanje – uspješnost
32. Ugroženost od nepušača

Dodatna pitanja za bivše pušače

33. Početak pušenja – kada?
 34. Početak pušenja – razlog
 35. Dojam prve cigarete
 36. Vrsta duhanskog proizvoda
 37. Broj cigareta dnevno
 38. Pušački staž
 39. Zdravstveni problemi – posljedica pušenja
 40. Razlozi prestanka pušenja
 41. Broj pokušaja prestanka pušenja
 42. Pomoć pri prestanku pušenja
-

Slika 1. Shematski prikaz ankete

Smoking in Zagreb area

by Lj. Nevečerel, S. Antolić, B. Zorc, and V. Takšić

S u m m a r y

Smoking in Croatia was investigated by means of a questionnaire. It involved 1034 respondents of gender, education level and the age group 12 to 88 years. The emphasis of the investigation was on to which the Croatian population was aware of the pharmaceutical products available for smoking cessation programs. The responses were subjected to statistical analysis and interpretation. The majority of non-smokers do not smoke because of hazard and toxicity awareness, feel endangered by smokers in public, and only verbally fight for their rights on access to »fresh air«. The majority of smokers smoke between 10 and 20 cigarettes daily, tried to quit smoking at least once, are only superficially informed about pharmaceutical products that may help them to stop smoke. The majority of ex-smokers stopped smoking without any medical or pharmaceutical assistance. The majority of all respondents consider smoking as a serious problem, indicate that a lot of publicity is given to anti-smoking but it made little impact on the eradication of smoking, and consider the legislation regulating smoking in public places to be ineffective as it is not obeyed or properly enforced.

(Faculty of Pharmacy and Biochemistry, University of Zagreb, Zagreb and Faculty of Philosophy, University of Rijeka, Rijeka)

Primljeno 12. II. 2003.

Literatura – References

1. Medicinski leksikon, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1992.
2. Microsoft Encarta Encyclopedia 2001.
3. B. Zorc, Ž. Ilić; Nikotin i pušenje, Farm. Glas. 54 (1998) 327–334
4. Role of human cytochrome P450 in C-oxidation of nicotine, M. Nakajima, T. Yamamoto, K. Nunoya, T. Yokoi, K. Nagashima, K. Inoue, Y. Funae, N. Shimada, T. Kamataki, Y. Kuroiwa,
5. S. Rendić, Metabolizam ksenobiotika i endobiotičkih tvari, Zagreb, 2000.
6. M. Bulat, J. Geber, Z. Lacković, Medicinska farmakologija, Medicinska naklada, Zagreb, 1999.
7. Nepušenje- puniji doživljaj života, Zagreb, 1998.
8. Z. Duraković i suradnici, Klinička toksikologija, Grafos, Zagreb 2000.
9. Pinkerton, Kent E., Environmental tobacco smoke and newborn lung development, <http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor110475>
10. Sextro, Richard G., Indoor measurements of environmental tobacco smoke, <http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor114403>
11. F. Royce, Secondhand smoke promotes chemical toxicity in fetal lung, <http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor112934>
12. The metabolism of nicotine, <http://www.ens-lyon.fr/~gbouchon/projet/E-metabolisme.html>
13. Nicotine (Tobacco), <http://faculty.washington.edu/chudler/nic.html>
14. Samo petina pušača uspije prestati pušiti, Vjesnik, 13.02.2000
15. Ne pomažu ni zabrane, ni apeli, Vjesnik, 26.01.1997.
16. De-normalizing tobacco: European Ministers meet to strengthen common actions for tobacco control-call issued for tobacco-free sports, http://www.euro.who.int/mediacentre/PR/20020218_1
17. Narodne novine, <http://www.nn.hr>

18. I. Colić-Balić, Kako prestati pušiti, a ne udebljati se?, Vjesnik, 25.04.1999.
19. Svaki osam sekundi nova smrt zbog pušenja, Vjesnik, 02.06.2000.
20. S. Fisher, Effect of maternal smoking on human placental development,
<http://ucop.edu/srphome/trdrp/effectsabs.html#anchor1174563>
21. F. Royce, Secondhand smoke promotes chemical toxicity in fetal lung,
<http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor112934>
22. L. Van Winkle, Effect of sidestream smoke on lung injury and repair,
<http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor137983>
23. E. Lammer, Oral clefts, smoking & variation of toxin biotransformation,
<http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor97989>
24. M. Kharazzi, Serum cotinine levels and reproductive outcomes,
<http://ucop.edu/srphome/trdrp/secondabs.html#anchor96074>
25. IQ odlazi u dim, Doktor u kući br.35, lipanj 2002.
26. Tobacco use-smoking and smokeless tobacco,
<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/002032.htm>